List 49.

Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

V Ljubljani v sredo 8. decembra 1858.

Nova mlativnica s klepetcom vred.

Mašine, s kterimi se žito mlati, se kmetovavcem čedalje bolj prikupujejo; zato jih je čedalje več zlasti v takih deželah, kjer imajo gospodarji veliko mlačve.

So pa te mašine, ktere same mlatijo, čvetere: ali so take, ki jih človeška roka goni, ali take, ki jih gonijo konji, ali take, ktere goni voda, ali pa take, ktere goni sopar po tisti napravi, ktera goni tudi vozove na železnici.

Mlativnico Hensman-ovo, ktero gonita dva delavca, smo imeli za poskušnjo na vertu kmetijske družbe v Ljubljani, in zlo tako, pa še nekoliko boljo imamo ravno sedaj tukaj iz dunajske fabrike Ekel-nove, ktero po storjenih skušnjah tudi drugod zlo hvalijo.

Vendar mlativnice na vodi ali take, ki jih goni voda, prekosijo vse druge; zato se nismo mogli dosti prečuditi, ko smo vidili tisto novo mašino na gradu častitega predsednika naše kmetijske družbe, gosp. Terpinca na Fužinah, ktero so letos iz Angležkega dobili.

Prosili smo jih, naj povejo kaj od te nove mlativnice, in pisali so nam te dní to-le:

„Mlativnico, ki sem jo iz fabrike gosp. Barett-a v Reanding-u na Angležkem dobil in ktera je združena z mašino, ktera ob enem zmlateno žito čisti, je v 8 urah zmlatila 18 štantov ajde, kteri so dali 212 mernikov ali 106 vagánov čedno očišenega zernja; 4 ženske in 2 možka so opravili vse delo pri tem; — po tem takem je mlatnína za mernik ajde komaj znesla 1 nov krajc.“

„Ker ta mašina mlati žito vsake sorte in še celó proso, in ker izmlati do zadnjega zernja vse, zraven pa ob enem očisti mlačvo tako lepo, da je veselje viditi, jo morem zlasti vsem gospodarjem, ki imajo velike kmetije in vode pri rokah, z dobro vestjó prav živo priporočiti. Veljá sicer ta mlativnica s klepetcom (ali čistivno mašino) vred res na Angležkem 600 gold., — al če pomislimo, kako sila veliko in lepo omlati v malo urah, kako terdno in lično je izdelana (30 centov vaga v vsem skupaj), bomo lahko kmalo zrajtali, da je kapital od 600 gold. pač na dobre činže naložen in da se splača mašina ob kratkem čez in čez.“ Fid. Terpinc.

Kdor cesto gnojí, si sam mošnjo slabí.

Oče Č. pride na svojem potovanji enega dné ob deževnem vremenu v neko vas, kjer je prenočil. Tù vidi gnojnico iz hlevov in gnojnišč se po ulicah razlivati. Ko ga prijazni gostinčar popraša, kako mu kaj ta kraj in vas dopada, mu odgovorí: „Strašno slabo; še nikjer, kar sem na svetu, nisem vidil tako mastnih potov pa tako pustih njiv, kakor v tem kraji.“

Ljubi moji sosedje! Ali nam ne zazvoni po ušesih ravno ta odgovor, če le količkaj prehodimo po dolgem in širokem našo deželo?

Pač dostikrat se moramo prepričati, če se le okrog po deželi ozremo, da vsi dobri nauki so pri tolikih gospodarjih le glas vpijočega v puščavi! Kolikrat smo se že prepričali, da so pri nas že večkrat priporočevane gnojne jame še zmeraj bele vrane in da najboljši in rodivniši gnojni deli iz gnojnišča se po ulicah razlivajo in pogubljujejo, v tem pa smrad, nesnago in razne bolezni ljudem in živini prizadevajo! Kdo bi ne mislil, da imajo ti ljudje toliko gnoja, da ne vejo kam ž njim! Vendar le vseskozi tožijo, da jim ga na vseh straneh primanjkuje.

Pisatelj tega je govoril enega dné zastran prevelike potrate gnoja z nekim kmetom. In moj dragi starček mi je po navadi staro pesmico pél, da mu vedno gnoja primanjkuje in je pravil, da mu ga bo prihodnjič še bolj pomanjkovalo, zato ker ni letos dovelj kerme nakosil. Kako bi vam gnoja ne manjkalo, ker ga pustite iz dvorišča in gnojnišča po ulicah razcejati! Ali bi ne bilo bolje, če bi si gnojno jamo napravili, kamor bi se najboljši gnoj stekal, namesti da se po vasi razgublјuje! — „Gospod! ne zamerite, naša jama je dobra“ — mu vasčan v besedo seže. Bog pomagaj ti dobroti! Kup praznega gnoja leží sèm ter tjè po dvorišču raztresen, naj več ga leží pod kapom, da ga kapnica vedno izpira. Pri vsakem še tako pohlevnem dežji se veliko najmočnejega gnoja pogubí. Ljubi moj prijatel, če hočete, da Vam ne bo gnoja primanjkovalo, morate ž njim vse drugač ravnati. Gnojnišče mora spod kapa priti, globokeje ga morate skopati, da bo jami podobno, in jo z luknjo previditi, skoz ktero se bo gnojnica v jamo ocejala. Če tako jamo napravite, boste imeli obilo in prav dobrega gnoja! „Prav imate gospod! taka jama bi res ne bila za gnoj slaba, al stroški, stroski!“ „Oče, ne bojte se stroškov, — v enem letu Vam bodo povernjeni, pri sedanji napravi Vam pa gré vsako leto polovico gnoja v zgubo. Poglejte, če cel kup vlažne stelje s soljo potresete in z vodo polijete, vam gré sol z vodo vred pod zlo, zato ker se sol v vodi raztopí in z vodo odteče. Ravno taka je tudi z Vašim gnojniščem; najbolje stvarí, ktere zemljo gnojé, da rodovitneja prihaja, se v vodi in vlažnosti razkrojijo in s kapnico vred iz Vašega gnojnišča odtečejo in se po vasi razlivajo.“ „Saj imate res prav, gospod! Če bi gosposke suknje ne nosili, bi mislil, da ste terd kmet, ker kmetijstvo bolj razumite kakor nas eden.“

Drugo leto popotuje oče Č. zopet skoz to vas, in ni ulic ne vasí skor nič v boljšem stanu najdel, kakoršne so bile lanskega leta; še zmeraj se je po njih gnojnica cedila in v mlinski jarek ocejala; tù narajma tudi starega kmeta pred hišo stati, ki se za ušesi praska in toži, da mu gnoja vseskoz primanjkuje. Ljudje so tukaj slepí, pravi naš popotnik, in se ne dajo podučiti, da bi svoje kmetijstvo v bolji stan pripravili.

Ali bi ne bilo prav, da bi se v enacih primerljejih k temu s hudim silili, kakor se na Badenskem godí, in k snagi in čistenji ulic morali, kar dostikrat škoduje zdravju živini in ljudem. Ukazati bi se jim moglo, kako se njive in travniki umno obdelujejo in zboljšujejo, in sicer:

1. Vsak gospodar bi si mogel najmanj 3 čevlje globoko gnojno jamo napraviti, v ktero bi se gnojnica, namesti po ulicah pogubljevala, v jamo ocejala.

2. Kakor hitro je jama gnojnice polna, bi jo mogel gospodar v sode izprazniti, in na njive, travnike in verte speljati.

3. Župani bi mogli nekoliko sodov na soseskine stroške napraviti dati, in vaščanom v potrebe za majhen dnar prepustiti, da bi gnojnico iz jam na polje izpeljevali, dokler bi si jih sami ne omislili.

4. Tiste kmetovavce, kteri bi po 1. in 2. pravilu ravnati ne hotli, bi mogla gosposka po primeri škode, ktero so sebi ali pa sosedom po nemarnosti napravili, v dnarjih kaznovati.

Ozir po kmetijstvu našega cesarstva.

Kmetijski pridelki po vseh deželah našega cesarstva, ki se pridelajo leto in dan, se cenijo zdaj na blizo 2500 milijonov goldinarjev.

Poglejmo zdaj: kje se največ, kje pa najmanj pridela, ker to nam od ene straní kaže rodovitnost zemlje, od druge pa tudi spričuje umnost in pridnost kmetijskih gospodarjev.

Največ pridelajo Lombardi na našem Laškem, to je, stanovavci tiste dežele, kteri je Milan glavno mesto; oni pridelajo šestkrat več kakor Dalmatinci, kteri imajo v našem cesarstvu najmanj pridelka.

Veliko pridelajo, pa vendar za tretji del manj kakor Lombardi, sledeče dežele: Avstrijsko nadvojvodstvo, Česko, Marsko, Štajarsko, Tiroljsko in Beneško.

Srednjo mero, to je za polovico manj memo Lombardov, pridelajo: na Šlezkem, Horvaškem, Salcburžkem, Krajnskem, Koroškem, v Banatu, na Ogerskem in v Vojaški meji.

Malo pridelajo in sicer še veliko manj kot polovíco lombardskega pridelka: v Istri, Galicii (ali našem Poljskem), na Erdeljskem in pa v Bukovini.

Če bi tedaj dežele našega cesarstva gledé na mero njih pridelkov hotli razverstiti po redu, bi jih mogli postaviti tako-le:

1) Lombardsko,
2) Avstrijsko,
3) Česko,
4) Marsko,
5) Štajarsko,
6) Tiroljsko,
7) Beneško,
8) Šlezko,
9) Horvaško,
10) Salcburško,
11) Krajnsko,
12) Koroško,
13) Banat,
14) Ogersko,
15) Vojaška granica,
16) Istra,
17) Galicija,
18) Erdeljsko,
19) Bukovina,
20) Dalmacija.

Utegnil bi kdo reči: To ni res, da ogerska dežela, Banat itd. stojí za krajnsko in koroško itd., ker je vendar dobro znano, da iz Ogerskega in Banata dobivamo toliko žita itd. To je res, da, postavimo, na Ogerskem pridelajo v vsem skupaj veliko več kakor na Krajnskem; al pomisliti je, da ogerska dežela meri čez 3000 štirj. milj, krajnska pa le 173. V primeri velikosti svoje dežele pa Ogri veliko manj pridelajo kakor Krajnci itd. Le gledé na velikost dežele in na obširnost rodovitne zemlje veljá ta versta. Lombardska dežela meri le 375 štirjaških milj, in vendar gledé na obilnost pridelkov zvonec nosi med vsemi deželami avstrijanskimi. Rodovitna zemlja od ene straní, umno kmetovanje pa od druge pomaga Lombardom, da v primeri pridelajo največ med vsemi Avstrijanci.

Zgodovinske drobtinice.

Nekoliko imen z rimskih kamnov,

najdenih na zemlji starega Norika in Panonije,

ktere še dandanašnji živijo med slovenskim ljudstvom.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Imajo še tudi rodbinske in osebne imena svoj izvod po božanstvih (Pott v omenj. delu stran 414) kakor: Jovianus, Martialis, Saturninus, Apollinaris. Eno najbolj častenih božanstev starih Slovencov je bil Mog, Mogir, Magur, Mogit, dalje zemska boginja: Baba, bog vremena: Por, Porina, Porevit, dalje boginja ljubezni: Prija, bog Perkun s priimenom Bonjata, terribilis, dalje bog: Namis, Namoš, Nimiš.

Po vseh teh imenih božjih najdemo tudi imena osebne kakor: Mogimarus, Mogius, Mogitus*), Magurus na štirskih in koroških rimskih kamnih. Mogimar se najde pri severnih Slovanih v pokvarjeni obliki: Moimar, Mojmar, primeri: lat. major iz magior, gotiško: manjo, Jungfrau, iz magujo (več pri Boppu „Vergl. Gram.“ I, 1, str. 250).

O obliki Mogit imam omeniti, da jo tudi pozná ruski jezik, v kterem magit, mogit pomeni velikana = mogočnega človeka. Rodbine z imenom Mog, Mogel, Mogou živijo v mozirski fari v gornji savinski dolini na Štirskem.

Po boginji Babi najdemo imena: Babeccius, Babina, Baburus = Babec, Babina, po obliki, kakor: Vončina, Lupšina, Skarbina, Kelemina, Haramina, Busina in druge na ina izhajajoče imena slovenske. Po bogu vremena Poru, Porevitu najdemo imeni: Porius in Porina; po boginji Priji ime: Prijata, po obliki, kakor: Zaplata, Slavata, Deržata in druge slične slovanske imena na ata izhajajoče.

Omeniti še moram ime Nammo, Namonia, ktero se pogostoma nahaja na štirskih rimsko-slovenskih kamnih enkrat v družbi imena gori razloženega Kobalo.

Izvirnega pomena tega imena še nisem izsledil, al v severno-slovanski mitologíi imamo božanstvo Nemis ali Nimis, in sicer, ker božanstvo ima kij in sokola za attribut, je Nimis — Nimiš (polabsko-slovanska oblika za Namoš) bil bog solnčni.

To mitiško osebo, pa že v versti junakov, pozná tudi litevska povest od junaka Nemona.

Iz historiške dobe Slovanov so znane imena Nemanja, in v staročeskih listinah najdemo občino Namoslavje, primeri Radoslavje, po bogu Radu — Radogostu.

V staroteržki fari blizo slovenjega Gradca še živijo obitelji: Namoš in Nameš, tudi Namis. Gori omenjeno ime Bonjata pa ima rodbina samoborska — Bunjata.

Med sekovskimi kamni na Štirskem najde se tudi žensko ime Samuda. Rodbine Zamuda živijo še na ptujskem polji v fari svete Margarete; pri Kapeli, in pri sv. Jurji na Ščavnici, od korenike mud — muditi, zamuditi.

Ako pa ime SAMVDA se nima brati Zamuda, temoč Samuda, tedaj je tudi to čisto slovensko, in pomenjuje „die Friedensgeberin“ od korenike sam, ruski: samitsja, osamitsja = uzpokojivat, uzpokoitsja, ogersko-slov. posamiti, beruhigen, sanskr. çam. Iz korenike sam so historične imena: Samo, Samobor, der Friedensträger, Samomysl, der auf Frieden sinnende, Semižižen, der Friedlichlebende, Samovit = Samobog.

Dalje ste iz te korenike imeni na ptujskem rimskem kamnu: SAMVCA in SAMVCON,**) (zavoljo oblike primeri serbsko žensko ime: Raduka iz themata rad), in ime na koroškem kamnu: Samicantuna, die durch den Frieden erfreuende, ruski: kantovat = razveseljevat, sanskr. čand, kand in kad[1]), razveseljevat se; sem spada tudi ime na sekovskem kamnu CONTVCON = Kantukon, Kantokonj, am Rosse Freude habend, Sa-

---

*) Suffiks it najdeš v besedi plemenit, častit, rodovit itd.

**) Imena: Sammus, Samuda, Samuca se pogostoma nahajajo na štirskih rimskih kamnih polatinčene v Paccius, Sedatus i. t. d. V sansk. najdem iz korenike çam, verbinden, versöhnen, — çamin, friedlich, çaman, Ruhe, çamanan, Stille. Sorodne debla so: anglosaks. som, some, reconciliatio, švedski sämje, concordia, irski: samh, saimh, quies. Pis.

[1]) Glej „Materialji dla spravniteljnago i objasniteljnago slovarja“ redaktor akademik Sreznevski. Tom vtorij IV—VI. str. 415.

muda po obliki kakor svoboda, svobuda je brez dvombe bilo priime noči, ktera mir in pokoj prinaša, zato se veli v sanskritu tudi râti, die Friedensspenderin, od korenike ram, beruhigen, besänftigen, litevski ramti in rimti, pomiriti, ramta, ranta, der beruhigte. Na štirskih rimsko-slovenskih kamnih najdemo dvakrat Rantillus, pomanjšavna oblika imena: Rantus. Rodbine Rant, Rantuša še živijo na Kranjskem in Štirskem, in izpeljati se dá to ime ali iz ram, pomiriti, ali pa iz themata ranta, die Stange. Iz korenike ram se ima izpeljati ime rimske postaje, ktera je perva stala na cesti iz Petova v Sabarijo in po daljavi se ima iskati v današnjem Ormoužu = Ramiste = Ramište, izvirna oblika za Ramišče. Marsikdo bo verjel, da Ramišče in Ormouž sta enakega pomena? Al vendar je tako. V slovenskem jeziku najdemo večkrat, da se suffiks išče obrača v auž ali ouž, po kterih postavah, mi še ni popolnoma jasno; al prikladi poterjujejo, postavimo: plauž, der Schmelzofen, od plaviti, schmelzen, iz plavišče, lukouž po Gutmanu der Lustgarten. Zavoljo lukov, lokov, iz lukovišče, lokovišče; mostouž, Corridor, iz mostovišče, letouž der Ort an der Ueberfuhr iz letovišče itd. Tako tudi iz Ramišče — Ramouž — Ramuž po predstavi glasnika *a* pred *r* in zvišanji glasnika *a* v *o*, kakor je v tej okolici navada *), — Ormouž, Ormuž, primeri izgovor: erjavi, erž, erdeči, erjoveti, erci, arznesti itd. namesto: rujavi, rež, rudeči, rujeveti, reci, raznesti. Ker smo gori čuli, da ram pomenjuje: beruhigen, befriedigen, pomiriti, tako je nemško poznamovanje Ramišča — Ormouža — Friedau gola prestava.

(Konec sledí.)

Še enkrat o denaru ADNAMAT.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Štirski Nemci so obderžali več slovenskih poznamovanj za mero in vago tako: lyna = slov. lina od korenike li, fundere, ein Gussschaf, Ster = polsk. Star, gorc = slov. korc, voderl = slov. vodrica, hydria, souma = soma, suma, Gupf, kup, saika = seka, obolus. **) Primeri prislovico: „Nimam ne obleke ne seke.“

Naj omenim tukaj še slovenskih denarov: vinar, repar, božjak, belič, belica, kopa.

Vinar je bil dacni denar za vino = Weinpfennig.

Repar dacni denar za korenstvo (radices): repo, retkvo, ktera se je mogla gospôdi odrajtovati (Rübenpfennig).

Božjak se je odrajtoval v cerkveno kaso za uboge (Armenpfennig).

Kopa, nemški Schock, je bila devet grošev, primeri: kopa snopja.

Belič, Belica, nemški denari srednjege veka: albus. ***)

Ako bi še kdo vprašal: kako je slovenska mat prišla na Španjolsko? vprašam: kako je španjolski „piaster“ prišel na Turško, v Levanto in Arabijo, in grof Šlikovi „tolarji“ v Ameriko?

Ne samo norenski Slovenci so imeli imenitno tergovino, da je njihovo železo slovelo pri Gerkih in Rimljanih, temoč tudi severni Slovenci polabskih dežel so že v 8. stoletji teržili z Arabi, zato so toliko arabskih denarov našli v baltiških deželah. [1])

Kakor najdba denarjev Adna mat v zemlji nekdanjih Markomanov ne dokazuje samo po sebi že, da bi nemški Markomani bili Slovani, tako tudi nebodeta eden ali dva keltiška denara, najdena v starem Noriku, vseh mojih terdenj overgla, kakor moji nasprotniki v pisani svet neskladno trobijo.

Tudi bi za edini dokaz moje razlage denara Adna mat malo dal, ako bi ga tudi še ne našel kot osebno ime slovenskih imen v napisih, kakor so: Jantumar, Jentumar, Resimar, Liboud, Kakuz, Teta, Buta itd. Nemški Helleri, Schillingi, Kreuzeri itd. bodo tudi izpričevali slovenskega Adnamata kot osebno ime. V zadnjem članku sem rekel, da Kakuz se ima izpeljevati iz kak. Kak pomenjuje: Schopf, Haarbüschel, toraj Kakuz = Kocel *), Kokir = Krak, crinitus, comatus. Še v osmem stoletji najdemo koroškega vojvoda Cacatius = Kakat **); primeri cerkvenoslov. kokerav, crispus.

Suffiks uz se je dnešnji den večidel v lastnih imenih ohranil, kakor: Krakuz, Flakuz v ženskem spolu: Krakuza, Flakuza, primeri: babuza. Zastran imena Liboud (na rimskem kamnu stoji Libboudes, ne pa Lilboudes, kakor je v poslednjem članku pogrešno tiskano bilo) še pristavljam, da suffiks es utegne tudi latinsk pristavek biti po obliki, kakor: hospes, akoravno se z „Liboudež“ tudi pravilno tolmačiti dá.

Suffiks ež ne stvarja samo imena actionis (primeri palež itd.), temoč tudi agentis, primeri slov. tepež, klatež, vedež iz tepem, klatim, vem; tudi imena instrumenti kakor sedež, derež itd. Liboud dialektični, kakor: želoud, laboud, oboud iz themata lib, das Gekrümmte, zato libav = sloki, gekrümmt, topiški: mager, schwach, primeri Libanja „Name einer Thalschlucht“ v fari svetega Tomaža blizo Lutomera, dalje serbsko: libati wogen, fluctuare = krümmen, Krümmungen bilden, toraj Liboud = Liband krummfliessend, kakor labond, labod po Pottu: „auf der Elbe auf dem lichten, klaren Wasser schwimmend.“ Liboud, toraj = Krummacher, Krummgeher, Krummschreiter, Claudius itd.

Tukaj spet vidimo, da je a + n = ou, *o u*, primeri gerško: *ουσι* iz *οντι*, dalje: granth, grandis, staro-visokonemški: grôz.

Ako na koncu tega članka še enkrat na pomen: ADNAMAT pogledamo, so sledeče razlage mogoče: Adna mat = Edna met, Jedna mant, Jedna mjet, in se ujema v pomenih s poznamovanji za denar: Una moneta, Eine Münze, Ein Deut, *μιαμνα*, una mua, edna rubelj, Eine Mark, Eine Mate.

Kakor vse nerimske imena na norenskih kamnih so Keltomani iz keltiškega jezika razlagali,***) tako tudi besedo

---

*) Okoli Ormuža govori se grod, joro žito, mloka za grad, jaro žito, mlaka. Pis.

**) Besede najdeš pri Mucharu „Gesch. der Steierm.“ v 2. in 3. zvezku, kjer iz admontskih urbarov in tako imenovanih Saalbuch-ov“ navaja dacije, ktere so mogli podložniki admontsk. kloštru odrajtovati: „lynam vini“ soumam adipis“ †) eine Souma Schmerr, duas saicas, „ein Gorz Weizen“ itd.

***) Cesar Friderik Miroljubni, je tudi černe denare koval, kterih pa nikdo ni hotel vzeti.

†) Souma, Soma v sanskritščini: altus, mons, primeri ogersko-horvatsko somen = visok, velik. Pis.

[1]) O tergovini Noričanov glej: Muchar „Altröm. Noricum“ I. stran 375 itd., o tergovini baltiških Slovanov Giesebrecht „Wendische Geschichte“ I, 16—35.

*) Kocel = kocast, crispus, crinitus, kocast pes, kocasta odeja.

**) Kakat (po obliki kakor Legat, Marat) je bil sin Borutov (glej Muchar „Gesch. der Steierm.“ IV. B. str. 184).

***) Jaz nisem nikdar tajil, da bi se na rimskih kamnih najdenih v Noriku in Panonii tudi ne bi keltiške imena našla. Ima jih mnogo, kakor Elvia, Elvima, Vepotalus, Brogimarus, Caleta itd., vendar tudi te imena niso še izključivi dokazi za keltičnost Norencov. Kakor ljudi potujejo, tako tudi imena; kakor od sosednih narodov jemljemo nošo in posnemamo njihove šege, tako tudi izposojujemo imena. Kelti so bili po vseh straneh sosedi Norencov; prebivali so na Tiroljskem, Friulskem v gornji in dolnji Avstrii, po Ogerskem, dalje so prišli kot vojaki, uredniki in tergovci v rimske der-

ADNAMAT. Mone, kteri je Matiji Kochu „oraculum in celticis“, je Adnamat tolmačil z: starker Krieger, se vé da po gramatičnih postavah, ktere je kritična jezikoslovna znanost že davno čez morje poslala. Da ne bi kdo mislil, da iz gole strasti tako o Mone-tu sodim, hočem sodbo enega nemških jezikoslovcov o Mone-tu navesti in sicer Ch. W. Glücka. [1])

Po tem, ko je Glück prof. Lea, Sparschuha in Kefersteina, kteri povsod same Kelte vidijo, dobro zbrisal „wenn man solches Zeug liest, so glaubt man wirklich in einem Irrenhause zu sein“ — piše o Mone-tu: „Doch keiner treibt die Tollheit so weit als Mone. Er begnügt sich nicht alte Namen deutsche, wie keltische (ihm sind nämlich alle deutschen Namen, die er nicht versteht, keltisch) aus dem jetzigen Keltischen zu erklären, sondern er gibt noch mehr, als seine Vorgänger und schreibt eine Art Grammatik, die an Unsinn alles, was die Unwissenheit und der Aberwitz auf dem Gebiete der Sprache ausgebrütet haben, weit übertrifft.“

Kratkočasno berílo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenitenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

(Dalje).

Starčku je čedalje slabeje prihajalo. Skerbni sin se mu ni ganul od postelje. Zmiraj mu je stregel, i strežé svete molitvice molil. „Živega“ — je djal — „me ne bo nobena človeška moč od tega mesta več spravila!“ Zahajoče solnce je zdaj skoz okno prisijalo iz zlatimi svojimi žarki kakor z nebeško sjajno zarjo oblilo modro-pošteni obraz umirajočega jetnika.

„Oj solnčice! oj solnčice!“ — še zadnjikrat spregovorí — „tvoje ogrevajoče žarke čutim še enkrat na svojem obrazu. Četirideset let me nisi ogrevalo, me nisi obsijalo. Celó edino okence na moji ječi so mi bili zamrežili! Hvala Ti Vsegamogočni! Nezapopadljivi so človeku Tvoji večni sklepi“ — in starček sopet utihne za malo časa. Roke i noge so mu že terde bile.

„Z Bogom, moj dragi sin, z Bogom! Še enkrat te zahvalim, da si me saj za zadnjo uro ječe rešil. — — Ljubi poštenost do smerti svoje, bodi bogaboječ, i ni se ti bati mogočnih i njihovih začasnih hudobij i preganjanj — boj se le Boga! — Moli za me na zemlji, jaz bodem za te pred prestolom Božjim. — — — — Oj, moč, moč mi omaguje — — — z Bogom!“

Janez vzame hitro križec z martro Božjo, ki je v kotu vès v pajčevino zapreden visel ter ga sinu ponudi. Ta ga lepo rahlo stisne umirajočemu v desnico. Ko starček Boga na križcu ošlata, hrepení na blede svoje usta ga stisniti. — Še enkrat sliši sin slabi glas: „z Bogom!“ še en globok zdihljej čuti — i ni ga bilo več!

Janez tolaži nesrečnega papeževega poslanca v njegovi žalosti kolikor more. Nazadnje ga priljudno vpraša: kako to, da prej ni celó nič vedil, da je tudi njegov oče tù v ječi. Menih mu začne vse natanko razkladati, da je namreč še le snoči v ječo veržen bil, da ga je samo zvesta spolnitev svoje dolžnosti pripravila v to nesrečo, ali prav za prav srečo, ker je tù svojega že davnej mertvo menjenega očeta najdel; rad bi bil zdaj v ječi, samo, da bi mu še oče živeli!

„Ne zamerite mi“ — Janez dalje govorí — „da Vas še nekaj vprašam. Djali ste, da Vas je grof Urh po nedolžnem v ječo pahnul; kako se je to zgodilo?“

Poslanec mu od konca do kraja vse razodene; kako je namreč od papeža poslan bil, grofu izobčivno pismo nesti i da ga je menda grof le zato zapreti dal, da ne bi se po njem zvedilo, da je od papeža izobčen (vpanan), ker bi mu to veliko škodovati utegnilo.

„Kaj pa je to, ako papež koga izobči ali pana?“ — ga Janez radoveden dalje praša. „Ako papež koga izobči, ne smé taki v nobeno cerkev hoditi, se ne smé svetih sakramentov posluževati, — pahnjen je iz cerkvene občine i človeškega družtva. Je izobčen kakošen poglavar ali kak drug velikaš, so njegovi podložni odvezani vse pokornosti, vseh dolžnost, vseh priseg do njega. Za-nj nima nobena postava, noben zakon veljavnosti več. Vsak, komurkoli pod roke pride, ga slobodno ubije, kakor steklega psa tam na ulici. Ako pa umerje v tem prekletsvu, kterega ga le sam papež v Rimu odvezati more, je pogubljena njegova duša na vekomaj!“

„I to vse sedaj tudi na našega grofa spada?“

„Vse.“

V tem se sliši, da kdo močno terka na dvoriščne vrata. Janez tiho odpre okno i pogleda kdo da je. Joj! kaj vidi! Grof Urh je s celo četo beričev grad od vseh strani obdjal. Nevoljen preklinja pred vratami s svojo ožeznjeno roko po njih lopaje, da so se kar tresle v svojih šteklih. „To mi je lepa straža“ — se dere na glas — „da mojega prihoda že od daleč zapazili i me dostojno pričakovali niste pri vratah! Odprite berž, drugač vas dam vse poredoma na kolce nabiti!“ Tako je jezno razsajal grof pred vratami. Janez je med beriči kmali tudi grofovega ogledúha spoznal, i koj je vedil, kaj da bode. „Fantje!“ — se oberne k svoji četici — „sedaj pa le berž zagrabite za orožje! Jaz kot vaš načelnik vam to ukazujem! Od danas smo odvezani vseh dolznost do grofa!“

Berž vsaki zagrabi za svoje orožje i vsi z Janezom naprej na dvorišče hitijo. Janez tù mirno vpraša: „Kdo je, ki tako tolovajsko tolče na vrata?“ „Odpri!“ — se zvan oglasi — „drugega ti ne velevam!“

„Prej ne, dokler ne rečeš, kdo da si!“

„Pasja duša! Kdo te je učil tako govoriti s svojim gospodarjem? Dobro, da te imam v pestéh tebe s celo tvojo ponočno derhaljo! Ne eden od Vas ne bo ušel mojemu serdu i svojemu zaslužku. — Mene svet pozná le po mojih udarcih!“

Te besede izrekši udari po vratah, da se kar saksebi razletijo kakor pezdir, kadar veter v njega puhne. I cela beriška derhal se v dvorišče vsuje.

„Grof Urh!“ — sedaj Janez zavpije — „mi smo odvezani svoje pokoršine do Vas! Papežev poslanec je tega priča. Orožje tedaj proti orožju! Fantje le nad nje! Bog nam pomagaj in sveti Juri!“

I meči se zabliskajo, terd boj se vname, i udri — po beričih. Bilo jih je trideset proti desetim! — Kakor pečina, ki se verh sterme planine odterga i v dolino doli dereča vse spred seboj podira, ravno tako se zaletijo fantje nad beriško derhal. Kmali pocepajo pervi pod ojstrimi meči; skoro so dvoriščne vrata rudeče beriške kervi; v kratkem so premagani; več od polovice jih je obležalo, ostali pa v strahu peté poberejo in se kričé „beži grad! beži grad! v beg podajo. Fantje pa za njim. „Hola! Hola! Le za njim! Le za njim! udri ga! udri ga!“

To je bil lov po dobravi! Še marsikterega je razdvojil fantovski meč. Tudi ogleduha je zadela božja šiba. Ako-

---

žave v Norikum in Panonijo, so se v teh deželah naselili, uzajemno se ženili in možili, pogostoma so tudi prebivavci, kteri so v svoji keltiški domovini se spuntali ali nepokorne se skazali, bili v te kraje prestavljeni — vse te in druge okolščine razjasnujejo vzroke, da nahajamo keltiške imena in spomenike. Saj tudi traške najdemo v Galii in nemške v Italii, — al kdo bode iz nemškega imena SAVFEIVS, ki se pogostoma na kamnih italskih najde, sklepal, da so Italci bili Germani! Pis.

[1]) Ch. W., die bei C. Jul. Caesar vorkommenden keltischen Namen, Vorwort pag. IX. X.

ravno je na kolenih slivkaje prosil za življenje, mu vendar ni prizadjal razserdjeni Šimekov Tone! Do roga mu porine svoj nož v černo serce!

Ko fantje nazaj v grad pridejo, najdejo Janeza z grofom v dvoboji. Berž mu hočejo na pomoč iti. „Nazaj!“ — Janez gromovito zavpije — „nazaj! To bi ne bilo junaško, ako bi jih več nad enega samega planilo.“ Fantje se nazaj umaknejo stopivši okoli Janeza i pa grofa. Grof se je s herbtom na dvoriščno ozidje naslanjal i se tako Janezu branil. Janezu ni bilo na tem ležeče, grofa ubiti. Že davnej bi ga bil lahko prebodel s svojim mečem. On ga je le hotel spehati i zbiti mu orožje iz roke. Cele tri ure že je terpel dvoboj. Meče sta imela oba že skerhane kakor žage. Na zadnje začne vidljivo grofu roka omagovati. Janez, to opazivši, skoči od strani na njega, ga za desnico zgrabi ter mu meč iz roke zvije. I gor v grad ga zdaj vleče za roko, v hišo pred oder mertvega.

„Grof!“ — ga sedaj vrelo očituje na mertvega kazaje — „ali Vas ta nič kaj v serce ne peče? Ali Vam ta Vašega puhlega serca nič kaj ne budi? Ali Vam ta Vaših pohotnih poželjenj nič kaj ne greni? Ali ste zares divjiši od divjega risa, ki ne mori le od glada, ampak le v svoje veselje? Ali poznate pač rimskega poslanca, sina tega mertvega, kterega morivec ste Vi, Vi i Vaša rodbina? Ali ga poznate, ki ste ga samo zato v ječo vergli, ker je zvesto spolnil svoje sporočilo, ktero nas je odvezalo naše podložnosti? Al nad Vami se noče moja roka omazati. Velikodušno Vam puščam življenje, da se spokorite i si odvezo papeževo doslužite!“

Strašno so te besede grofa spremenile. Na kolena pade pred poslanca — celjski Urh, ki do sedaj ni pred oltarjem, še manj pa pred človekom klečal! Za odpuščenje ga moli i da bi za-nj prosil papeža, naj bi odtegnul od njega prekletev, da bi ga zopet vzel v keršansko družtvo, da hoče rad i zvest se podvreči vsaki njemu naloženi pokori! Poslanec ga, ljubeznjivo za roko primši, od tal vzdigne i ga zagotovlja svojega prizadevanja pri papežu. Janez mu nazadnje celó še njegov meč nazaj dá ter ga spremi do dvoriščnih vrat.

„Fantje sedaj pa le hitro zopet na noge“ — velí Janez svoji na dvorišču zbrani četici — „da berž grad zapustimo. Jaz še sedaj grofu ne zaupam i mu tudi nikadar ne bom. Res, da se mu je serce skerčilo kakor morda še nikoli poprej. Al kakor sem rekel — še se ne zanašam na njegove besede.“

Mertvega i kolikor je bilo bojnega orožja v gradu so seboj vzeli, jetnike, ki so se hvaležno okoli Janezovih nog opletali, so oslobodili vse, grad pa v očito znamenje Božje kazni zažgali. Fantje so naprej šli obloženi s pridobljenim orožjem pevajoči krepke davorije. Nekoliko za njimi pa gresta Janez i papežev poslanec v živem pogovoru.

„Kaj mislite tedaj, častivredni gospod,“ — ga Janez vpraša — „kaj mi je početi v ti zadregi? Kako bi se najbolje ta klopčič izvozljati dal? Molim Vas, Vi ste mnogo sveta skusili, dajte mi svèt, kaj i kako čem storiti?“

„Bežati moraš pred njim“ — poslanec odgovorí — „to je neobhodno potrebno; saj za toliko časa, dokler se vse to enmalo pozabi. Tudi jaz ne zaupam njegovi današnji skerčenosti! Preveč po svetu sluje po svoji hlinjivosti i zvijačnosti. Zmiraj se mi dozdeva, da je poglaviti njegov namen le bil, se najprej Tvojih rok rešiti. Pa, stavim, da se resnično spokoril i spremenil nikadar ne bode. Lesica ostane lesica, dokler ima rep kosmat! Za njegovimi najpoštenejimi mislimi se bo vendar zmiraj želja v njem oglaševala si serce v maščevanji nad Teboj olajšati. I prej ko slej, enkrat gotovo, Te bo njegova roka na skrivnem zgrabila. — Svetujem Ti tedaj, dragi moj dobrotnik in rešitelj, da je v tej zadergi za Te najbolje, da grofu iz poti greš, i sicer čez mejo njegove lastnine, kamor ne doseže več njegova roka.“

„Al kam?“ — ga Janez vès zamišljen dalje praša.

„Glej, preljubi moj, na Ogerskem se zbira velika vojska, ki namirava skoro nad Turka udariti, ki z vedno večjo silo se po Evropi širi, da bi kristjanstvo pogubil i podjarmil vse, kar polomesca ne nosi na banderih. Rimski papež je tedaj razpisati dal tako imenovano križarsko vojsko zoper njega. V svojega namestnika je poslal na Ogersko Ivana Kapistrana, mojega najiskrenejega prijatelja, da hodi po celi deželi iz vasi v vas, iz grada v grad, iz mesta v mesto pridigovaje v imenu papeževem: naj narod prime za orožje, da velja čez sovražnika kristjanstva se vzdigniti; naj se vdeleži velikih odpustkov, ki jih je papež razpisal za bojnike i branitelje svete vere i domovine. Junaki iz treh kraljestev: iz Ogerskega, Českega i Poljskega se že zbirajo v ogerskem stolnem Belem gradu okoli zastave Ivan-Tibinjanina, najboljega junaka kakor dolga i široka je ravnina ogerska, da v jeseni udarijo na turški Beligrad. — Glej lepo priliko, skazati se junaka! Bolje poti, kovarnemu grofu se umakniti, bi se ne mogel zmisliti! Vzemi križ križarski, opasi z Božjim se mečem i pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana v mojem imenu, i zagotovljam Te, da bodeš prijazno sprejet!“

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega meniha i nehoté se mu je že roka pestila, ko mu je o vojski i boju govoril. Iz celega gerla zauka, „da! da! na vojsko zoper kervoločnega Turka“ — al v sredi nadušenega ukanja naenkrat omolkne, kakor da bi se mu bil glas odrezal, ali kakor da ga bi bil v tem trenutku kdo z nožem v serce pahnul — prišla mu je mila Marjetica na um. Vse svoje serčne težave menihu razodene, do kterega je brezkončno zaupanje dobil; celo svoje serce mu odpre z vsemi skrivnostmi; saj je le od njega samega srečnega pričakoval razpletka v ti nadlogi! Na zadnje vendar le menihova obvelja, i Janez mu obljubi še danes proti ogerski meji se na pot podati.

Med tem pogovarjanjem prideta v vas.

(Dalje sledí.)

Ozir po domovini.

Skalska dolina na Štajarskem.

„Pojd' in obrazi
S čertami,
Živo mi pisaj
Z barvami.“
V. Vodnik.

Domovina, ljuba naša slovenska domovina ni prazna lepih krajev, zelenih krasnih dolin, prepreženih z njivami in travniki, tudi brez romantičnih obgorij ni! Vsak, ki je že nekoliko okoli sebe pogledal in našo doljno Štajarsko prehodil, je našel rajskih krajev veliko, kteri so mu serce ganili.

Dragi bravec! hočem te peljati v duhu po jedni taki rajski dolinici, namreč po skalski ali šaleški, kakor jo nekteri imenujejo, in ti jo hočem v kratkih čerticah popisati. Morebiti si že hodil po nji ali pa slišal o nji kaj pripovedovati, morebiti pa tudi ne. Si ali nisi, vendar le pojdi in potuj lep poleten dan z manoj po zeleni planjavi, polni dišečih cvetlic in sadnih dreves. Postoj enmalo in poglej okoli sebe in vidil boš dolino, kako krasna da je in kako jo večerno solnce sjajno obsija; kako rumeno-rudeči žarki obgorje razsvitljujejo, kako se oblaki v nebeški svitlobi različno barvajo! Ako si tako mehkega in občutljivega serca, kakor jaz, te mora to čudno ganiti, rajsko veseliti! —

Preglejmo toraj nekoliko bliže okolice, terge, sela in vasí, gradove in cerkvice, in poglejmo kako se naši rojaki po njih obnašajo; spomnimo se pa tudi unih časov, ki so se že potopili v morje minulosti. Mislim, da bode marsikteremu všeč, ako popišem, se vé da le splošno, ta neravno zló znani kraj.

Tù zelene livade, po kterih rastejo mnogoverstne lepe cvetlice (posebno serčna in čedna bela „parnassia palustris), ondi rumene njive, ktere nosijo polno klasje; tù lepi pašniki, ondi gosti logi, vse, vse je tako krasno, tako veličastno! Tù jedno selo, tam posamesna hišica, tù bela cerkva, ondi sivi grad! Kaj še hočeš več viditi?

Tukaj, kjer se sedaj dol in log čredita, kodar cerkve, gradi in hiše stojé, pravi pravlica, je nekadaj jezero stalo in še den denešnji prepevajo deklice pesmico, ktera to pripoveduje. Tù je tudi svoje dní ošaben Turk s svojim peklenskim mesarenjem razsajal; tù je kraj, kjer je v srednjem veku dosti vitezov gradove stavilo. Vendar plava velika temota nad onimi časi in le tù pa tam se nekoliko razjasnuje. Den denešnji je pa tako lepo živo vse in prijetno da nič bolje! Proti vzhodno-severni strani za smrekovim in hojkovim gojzdom stojí grič in na njem grajšina, kteri Nemci pravijo „Eggenstein“, Slovenci pa „Gorica.“

Tù hočemo začeti in vse kraje v tej dolinici enako pregledati. Čedna grajščinica je, ktero obdajajo po jedni, levi strani majhen log, nizki griči in sèm ter tjè kmečke hiše. Zadej se dvigujejo večji hribi proti sinjemu oboku, med kterimi je Radolč najvišji; na desni strani se vidi Kozjak s svojim pečovjem, za kterim je znamenita „Huda luknja.“ Proti zahodu pa se ji odpré polje, ktero merzla Paka, majhen potok, ki se vedno bolj narašča, kakor srebern trak prepasuje. Ta grajščina je še le v poznejih časih sozidana bila in je sedaj v oblasti grofa M. Bisingen-a. Nekdanja „Gorica“ pa je stala na bližnjem hribu, kjer razvaline proti oblakom kipé. Marsiktere pripovedke sem že čul od tega razrušenega grada, pa so večidel le pravlice. Če se ne motim, sem jih lani šopek „Novicam“ podal. Historično resnično pa je, da so ga vitezi z imenom „Eggenstein“ nekdaj postavili in tudi dolgo v oblasti imeli in še okoli 1322. leta živeli. Zadnji tega rodú Boštjan Eggensteinski je 1473. leta v turški sužnosti do smerti ranjen umerl. 1334. leta najdemo ta grad v rokah Miroslava Saneč-kega in pozneje je bil lastnina celjskih pokneženih grofov. Za temi je še imel mnogo gospodarjev, dokler se ni v razsip spremenil. Denešnja razvalina je večidel tudi že zginila; le malo pečovja še stoji.

Blizo tega kraja samo eno malo nižje proti zahodni strani še stoji stolp z revno streho nekdanjega šaleškega grada in oznanuje, da tudi terdo zidovje pahne čas v prepad minljivosti. Tù so bivali svoje dní vitezi z enakim imenom. Okoli leta 1320 je živel Niko Šaleški, ki je Šalek Otonu Eggensteinskemu prodal, poslej so ga pa tudi celjski grofi imeli. Vitezi šaleški pa se še pozneje nahajajo. Sedaj je ta razvalina v vitez Gadollovi lastnini.

Pod razvalino stoji pri cesti, ktera na Slovenski gradec peljá, Šaleška vas, ki precej hiš ima in pod Šmarško faro spada. Od tod je pol četertinke ure hoda do Valenja. Valenje je teržič s kakimi 30 hišami in 300 prebivavci; ima čedno cerkvico sv. Matere Božje, v kteri je posebno oltar lep in znamenit. Ona je v precej starem času sozidana bila. Pred letom je še bila podružnica skalske, sedaj pa je Šmarške fare. Tudi poštna postaja je tù med Celjem, Šoštajnom in Slovenskim gradcom. Valenje stojí lepo pri Paki in se proti jugu na hribček naslanja, ki je precej sterm, okoli in okoli z goščavo obdán in na njem stojí ponosno starodavni lepi grad Valenjski. Terd in močan je moral nekdaj biti ta grad, da je dvakrat se zoperstavil turški sili. Plenili in požigali, podirali in ropali so namreč ti neverniki 1643. leta v tem kraji, pa vendar jim ni obveljalo svoj polomesec in konjski rep tù postaviti. Zapodili so jih. Pred nekoliko leti se je našlo več vozov mertvaških kostí v zemlji pri gradu, ki menda od te obsede izvirajo. Trudil sem se več o tem gradu pozvediti, pa akoravno sem iz starih pisem, ktere sem v roke dobil, močno prah pihal in brisal, vendar nisem mogel ničesar znamenitega in zanimivega v njih najti. Večji del starinskih pisem od tega gradú je v ptujih rokah. Pripoveduje pa se o tem gradu, kakor skoro o vsakem mnogo praznih pravlic. Grad je prišel nedavno iz lastnine verlega gospoda grofa Hubert d'Harnoncourta v druge roke. Akoravno je Valenje majhen, skoro najmanjši terg, najdeš tù vendar mnogoverstne rokodelce: klobučarja in sedlarja, mizarja in čevljarja, krojača in kovača itd., ki so prav izurjeni.

Jezik slovenski po in okoli Valenja je nekoliko drugačen, kakor na pr. po Savinski dolini. Govoré namreč bolj počasno in široko in imajo svoj „što, šta“, ali pa, „šet, šeta, šeto“; na pr. „šta krava, što tele, šeto vino“ itd. Vendar za prašavni „kaj?“ nikoli ne rabijo „što.“ Vidi se tudi tù, da v vsakem selu skoro drugo podnarečje govorijo. Dostikrat sem poslušal, kako so popevali ljudje pri veselicah pesem, ktera se tako-le začne:

„Vesela je skalska dolina,
Je polna veselja in vina;
Kdor hoče veselo živeti,
Ta mora v Valenje *) zleteti“ itd.

(Konec sledí.)

*) Tù se imenuje kraj, kjer se pesmica popeva. Pis.

Ogled po svetu.

Kteri narod je najbolj izobražen v Evropi?

(Svobodno po ilirskem).

Vprašanje le-to je tako važno, da si človek skoraj ne upa dati odgovora na-nj. Mi Slovenci in sploh Slovani naj bi se pač ne podstopili ziniti od tega, da se med perve štejemo. Kaj bomo mi, ki nas svet še tako rad pita z „barbari!“ — Al Angležž Buckle v svoji knjigi „History of civilisation“ („povest izobraženosti“) nekako napeljuje tako vodo na naš mlin, da bi misli naše postale kmalo res „visokoleteče.“ Poslušajmo: V svoji povesti navaja Angležž med drugim tudi število samomorov v novejših časih ter dokazuje, „da kolikor več je med svetom izobraženosti, toliko več je tudi samomorov.“ — Je li omika ali izobraženost tega kriva ali ne, si mi terditi in razsoditi ne upamo; al kaže se, da bi vendar le utegnilo temu biti tako. V 5 letih (od 1852 do 1856) se je v zedinjenih angležkih deržavah (ondi, kjer se toliko hrusta in vpije o omiki) samomorno končalo 5416 ljudí, namreč 3886 možkih in 1519 žensk, tedaj čez 1000 leto in dan. — Mi Jugoslaveni („divji narod“, se vé da!) navadno čakamo, da nas smert sama pokosí. Je li več junaštva treba k temu, poterpežljivo terpeti mnogotere nadloge življenja ali pa zapoditi si kuglo v možgane, tega mi ne bomo ogibali tukaj, ker odgovor na to vprašanje je lohak; da pa je vkljub vse nam od mnogih straní očitane sirovosti vendar več močnodušnosti in več svete vere med nami, kakor marsikje drugje, spričujejo nam ravno oni redki primerljeji samomorov med nami. Gledé na toliko žalostni sad omike — ako se samomori po Angleževih besedah res za kaj tacega ceniti smejo — naj nam tedaj clo nič ne bodi žal, da nismo tako izobraženi kakor Angleži, ki se čislajo za pervake, ali Francozi, ki tudi hočejo biti pervi, ali pa Nemci in Italijani in vsi ostali drugi, ki menijo, da nosijo zvonec omike. O tacih okoljšinah in napredkih izobraženosti le ostanimo ponižno zadaj in poterpimo! — saj stojí pisano: „pervi bodo poslednji, in poslednji bodo pervi!“ Jos. Levičnik.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Gradca. 29. nov. zjutraj je prejel v poslednjih „Novicah“ omenjeni hudodelec plačilo svoje hudobije na kolu. Težko bi si bil kdo mislil, da v takem grozovitem hudodelniku, kakor je bil ta, je tičalo tako babje serce. Ko so mu brali sodbo, je začel izperva vekati, potem pa

razsajati in preklinjati, da je bilo gerdo. V nedeljo se je vendar dal spovedati; ko je prišel drugi dan po maši rabelj k njemu, se je vedel tako plašno, da pričujoči niso vedili, ali bi se smejali ali ga milovali. Tako je rekel rabeljnu: „Gospod, pustite mi življenje; saj nisem nič druzega pregrešil, kakor samo dve ženski sem umoril!“ Ravno tako je tudi še prosil, na kolena padel in rabeljna božal, naj ga ne obesi, ko je že pod kolom stal. Ko je vidil, da vse nič več ne pomaga, je začel zopet na ves glas razsajati in preklinjati, dokler ni na vislicah omolknil in duša njegova šla na uni svet po plačílo!

Iz dolnjega Štajarja 29. nov. — Vino iz zmerznjenega grojzdja je precej belo in pa sladko kakor med, al vinskega okusa nima. Težko tedaj, da bi se čez leto in dan obderžalo. Zatega voljo zdaj boljši vinski kupci, kakor na priliko, iz gornjega Štajarja, ne segajo po totem vinu, in ker se mešanja bojijo v takih krajih, kjer je omenjena nesreča nograde zadela, grejo raji kam drugam po novo vino, in zatega voljo je res za nektere vinorejce škoda tolikanj večja, ker čeravno niso poštenega svojega vina zmešali s zmerzlincom, se jih vendar kupci ogibujejo, boječi se, da bi okanjeni ne bili. Nekteri še le danes — en dan pred sv. Andrejem — berejo. Morebiti jo bojo bolje opravili kot uni, ki so zmerznjeno grojzdje prehitro in nenaravno otajali. Fr. Verbnjak.

Iz Koroškega. Terda zima z vsemi svojimi nasledki terka na vrata. Blagor mu, komur se je ni treba bati! Al v naših dolinah in gorah trepečejo serca pred njo in zdihujejo žalostno v prihodnje dní. Sto in sto pridnih rok, ktere so mnogo let v fužinah in rudnikih živež imele, mora zdaj počivati. Ne vemo, ali se res ne plača, še dalje železo in jeklo izdelovati, — to pa vemo in slišimo iz vseh krajev dežele, da spušajo posestniki fužín po versti svoje delavce; čez 700 jih je brez zaslužka in do novega leta jih bo gotovo čez 1000. 1. t. m. so šli poslanci iz Celovca na Dunaj presvitlega cesarja prosit, naj bi dosedanje colne postave vprihodnje popolnoma še veljale in se odvernila vsaka nova prenaredba, če ne, ni pomoči za koroško fužinstvo. Ob enem bojo ti poslanci tudi prosili, naj bi se družbi, ki je kupila avstrijanske železnice, tudi naložilo to, da mora napol že izdelano železnico v Celovec do leta 1861 popolnoma doveršiti, do leta 1868 pa jo do Briksena v Tirolih dodelati.

Iz Zagreba. Iz „Gosp. lista“ pozvedamo, da tudi njegov vrednik, slavni gosp. Šulek, želí kakor vrednik našega lista in iz ravno tistega namena zvediti narodne imena dobrih in strupenih gob ali gliv, in kakor mi tako tudi on vabi rodoljube, naj pritekó v pomoč, da se doverší pravo narodno umenstvo in po naročilu vis. ministerstva izdela knjiga za šole naše. Sopet nam je to dokaz, koliko dela nas še čaka na različnem slovstvenem polji našem, kterega je na vse strani še toliko čisto neobdelanega! „Hic rodus, hic salta“, komur je res mar za korist domovine!

Iz Ljubljane. * Ne kaže se prazen stari pregovor, ki pravi, „če je led pred sv. Martinom, je povodinj še pred Božičem.“ Povodnje ni ravno še, pa malo manjka, da ne; dan na dan je dolgo deževalo. Kerznarji so pa letošnjim vsem Svetim kaj hvaležni; prodali so perve dni tega mesca sila veliko kožuhovíne; vsak je segel takrat po nji, ki ima zdaj kožuh za pečjó. Ker danes ravno od vremena govorimo, naj povémo še to, kar smo zavolj toče letos na Krajnskem iz popolnoma verjetnih rok zvedili. 19 dni je bilo letos s točo; perva toča je bila 7. maja, ki je v Vipavi v 4 soseskah, v novomeškem kantonu pa v 8 soseskah veliko škodo napravila, v vipavskih soseskah pri sadju in na terti, v novomeških pa tudi na polji, ktere je vdrugič 2. rožnika pobila; v metliškem kantonu je 11. majnika zadela 3 soseske hudo in jim vzela obilo žita, korenstva, sočivja, sadja in vina; — 14. rožnika sta terpela ložki in podberdski kanton veliko, in poslednji spet 3. malega serpana; — 2. dan malega serpana je zadela 4 soseske verhniškega kantona dosti hudo; — 4. dan malega serpana je razsajala v mokronoškem kantonu v 7 soseskah hudo; — 4. dan malega serpana je terpela čatežka okolica veliko. Sploh je dolensko stran letos toča največkrat zadela; Gorencom pa tudi Notrajncom je letos precej prizanesla, ker le v krajnskem in v loškem kantonu so bile 3 soseske nekoliko poškodovane, — v bistriškem, planinskem in pa idrijskem kantonu pa 6 sosesk; vendar je v Harijah bistriškega kantona veliko škodo napravila. Največ toče je bilo mesca malega serpana (julija), in sicer 2., 3., 4., 11., 16., 17., 20., 23., in pa mesca velikega serpana (avgusta), in sicer 7., 10., 17., 20. in 29. dan. Pozneje je ni bilo nikjer več. — Cukrarnica je že pod streho; mojstra Denis in Košir sta v pravem času doveršila kar sta obljubila. Ker ravno od tesarstva govorimo, naj tudi povemo, da našim bravcom dobroznani g. Juri Pajk se je odpovedal svojemu rokodelstvu, ktero je veliko let kot mestni tesarski mojster opravljal in si zaslužil ime posebno zvedenega in poštenega moža, zraven pa tudi iskrenega domoljuba, ker mnogo let je bil brez plačíla učnik risanja v nedeljski šoli krajnske obertnijske družbe. Gosp. Pajk se pečá zdaj le s kupčijo derv in s kmetijstvom, v kterem se ne derží starega kopita, ampak marljivo hití s terjavami časa naprej. — Ljubljana je imela zmiraj generala kot višjega vojaškega komandanta; po novi prenaredbi ga bo zgubila kakor ga že tudi Celjovec več nima, in za višjega poveljnika bo le polkovnik (oberstar) ali pa major.

Iz Ljubljane. Presvitli cesar so izvolili sledeče prečastite gospode za častne korarje ljubljanskn: vipavskega tehanta Jurja Grabrijana, škofijskega kanclarja Gašperja Velkaverha in profesorja in doktorja bogoslovja Matija Leben-a.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. „Oesterr. Korresp.“ piše, da cesarski uredniki od 1. novembra 1858 naprej ne bodo več plačevali deželnih in zemljišno-odveznih priklad; ako so jih pa za mesec november že odrajtali, se jim bodo povernile.

— Mačoh odjenjuje v sili, pa se nek razširjuje bolj po mestu in predmestjih.

Iz Milana. Pri nas cvetè že več časa kaj lepo kupčija z novimi peticami, ktere so dvajseticam od leta 1852 zlo podobne. Vredne so prav za prav le $14^1/_4$ kr., skupujejo jih pa ljudje po 15 in 16 krajc. starega dnarja, da jih potem v turških deželah kot cesarske dvajsetice izdajajo in tako uganjajo veliko sleparijo, ktere pa bo menda kmali konec.

Iz Rusije. Poslednje dní mesca novembra je rusovski car Aleksander černogorskega škofa Nikanora pred se pustil.

— Kakor se sliši, bo šel car prihodnje leto v Pariz, kjer bo osem dní ostal. Iz Pariza pojde nek v London, tudi za osem dní. Pravijo, da bo car z vso veličastnostjo potoval in še le čez tri tedne se v Petrograd vernil. — Konštantin, brat cesarjev, se je čez Francozko podal v Sardinijo; menda je danes že v Turinu.

Iz Černe gore. Ko je bilo knezu Danilu povedano, da so posvetovanja zastran turško-černogorske meje dokončane, je ukazal zavoljo tega 21 krat s kanonami streliti, in naznanil je potem Černogorcom, da so meje čisto po njegovi volji uravnane.

Iz Italije. Iz Rima. V Rimu so nek več pisem vlovili, ktere izhajajo od francozkih izposlancov, da bi

se podpihala prekucija. Papežev minister notranjih oprav je francozkega poročnika resno poprašal, kaj ima to pomeniti, — al on je naravnost vse prekucijske namere zatajil ter rekel, da francozka vlada nič od tega ne vé in bi kaj takega tudi terpeti ne hotla, čeravno cesar „Talijane iz serca ljubi.“ Čudno je pa vendar to, da so mahoma začeli francozki časnikarji nad Avstrijo se repenčiti in Lahe šuntati zoper našo vlado, ktero so ob enem tudi Sardinci huje kakor poprej napadati začeli. Ako se pomisli, da so francozki časniki dandanašnji tako berzdani, da ne besede ne smejo ziniti, če ni po volji vladi, se ta silni hrup, kteri se poslednji čas uganja v parižkih časnikih, ne more drugač razumeti, kakor da se pod francozkim krilom res kaj kuha na Laškem. Ali se pa ne bojo kuharji sami opekli, je drugo vprašanje. Napoleon III. ni Napoleon I., in časi so drugačni!

— 17. novembra so mogli vsi keršanski posli, kteri so pri judih služili, iz te službe iti. V Rimu namreč prepoveduje postava keršanskim poslom pri judih služiti.

Iz Nemškega. Iz Berlina. Volitve za deržavni zbor so dokončane; vseh 352 je voljenih. Med temi je pa samo 108 tacih, kteri so bili tudi v starem deržavnem zboru. Kakor je slišati, je vlada s tem uspehom dovoljna; sliši se pa tudi, da se bo deržavni zbor kaj živo gibal, kakor že več let ne.

— Da sneg drevje polomi, se sliši vsako leto; da bi bil pa še kadaj led toliko žkodo napravil kakor letos, se nihče ne more spomniti. To se je zgodilo une dní, ko je nagloma hudi mraz pritisnil, v mnogih krajih na Nemškem. Deževalo je namreč in dež je mahoma zmerznil na drevji; ledena skorja je mladike prevlekla tako, da so bile še na koncu za pavec debele. S strašnim ropotom so se lomile najdebeleje veje pod ledom. Nektere sadne drevesa so čisto oklestene, in še celó staro hrastje je kakor da bi bilo obsekano.

Iz Francozkega. Iz Pariza. Čudne reči se godijo pri nas. Naši bravci vedó, da je bil grof Montalembert zavolj nekega, francozki vladi zopernega spisa, v kterem je posebno svobodno življenje pod angležko vlado hvalil, na 6 mescov v ječo, zraven pa še za 3000 frankov v dnarjih obsojen, čeravna sta ga dva najimenitniša advokata tako krepko zagovarjala in si do živega dokazati prizadevala, da je žalibog! vse čista resnica, kar je grof pisal; pač delječ je že vlada prišla, če mora take grenjke požirati, kakor jih je advokat Berryer solil! Vendar je bil grof za krivega spoznan in obsojen. Zoper to sodbo perve sodnije se je na postavni poti pritožil pri najvišji sodnii in prosil, naj overže sodbo nižje sodnije. Preden je pa ta grofu še odgovor dala, ga je cesar pomilostil in mu vso kazen odpustil, ktero je čez-nj izgovorila perva sodnija. In kakošno novíco so prinesli najnovejši časniki iz Pariza? — — grof Montalembert noče milosti cesarjeve, ampak terja le, naj najvišja sodnija sodi njegovo pritožbo! To je za vlado druga, huda zadrega. Če ga namreč najvišja sodnija nedolžnega spozna nasproti pervi sodnii, ne potrebuje cesarjeve milosti; če ga pa tudi ona obsodi, hoče terpeti čez-nj izgovorjeno kazen, in tako bo v ječo šel eden izmed tistih mož, kteri so 2. decembra 1851 Napoleonu kot tadanjemu predsedniku ljudovlade zidali cesarski prestol. Ko so Angleži slišali, da je Montalembert obsojen, so na dveh vseučeliščih angležkih berž začeli nabirati dnar, da bi v znamenje svojega poštovanja mu poklonili tistih 3000 frankov, ktere je plačati obsojen, — al grof, to zvedši, jih je berž prosil, naj opusté ta poklon, ker on sam je premožen mož in ne želí te politične demonstracije.

— Na Francozkem delajo nove skušnje s kanonami, ktere niso s strelnim prahom, ampak z elektriko (nebeškim ognjem) nabite (basane). Pravijo, da take kanone dalje streljajo.

Iz Valahije. 28. novembra zvečer ob osmih je priletela bomba v pisarnico kajmakama Janku Manu-ta. Razletela se je, pa ni nikogar poškodovala. To je pervi sad, po kterem se dá prevdariti prihodnji „zlati vék“, ki so ga v Parizu obljubili Vlahom. Sploh je nek taka zmešnjava v podonavskih knežijah, da bo treba kmali začasnemu gospodarstvu konec storiti in izvoliti stanovitna „hospodara.“

Iz Turškega. Turška vlada je prepovedala, da se jajčka svilnih červičev iz Anatolije ne smejo nikamor drugam prodajati, sicer bi jih utegnilo doma zmanjkati. Ta prepoved zadene tedaj nekoliko tudi svilorejce našega cesarstva.

Sanj nemiloserdnega kneza.

Noč leží na zemlji, burja tuli,
Strešja ziblje, močne zide stresa,
Po dobravah stare hraste puli
In oblake stepa na nebesa. —
Knez leží na pernati blazini,
Sanj prikazen mu počitek ropa,
Pot mertvaški po obrazu stopa,
Glas trobente poje na višini:

„Čas je stekel, ura je odbila,
Zvagal sem po pravdi tvoje dela;
Lej! škudela z zlegom se nagnila,
Z zadušbino kviško je zletela;
Knezoval si kruto čez narode,
Gnezdil ti je v sercu gad napuha,
Lačni revi nisi lomil kruha,
Žejni nisi dal kozarca vode.“

„Ti v škerlatu, nago ljudstvo tvoje
Je v kervavem jarmu pot potilo,
Svoje noge, trudne roke svoje
Je do bele kosti ožulilo.
Komu ude si oblačil nage?
Komu celil žule si skeleče?
Koga rešil si iz temne ječe?
Komu brisal iz očesa srage?“

„Tvoja hiša — dvor pohujševanja —
Potnika ni nikdar prenočila,
Tvoja zemlja — jama žalovanja —
Je v nebesa za osveto vpila.
Brez tolažbe bolni so zdihvali,
Gluhe tvoje so ušesa bile;
Žalostne so spone tolažile,
In pravične biči plačevali.“

„Čez merliče z grešniki si stopal,
Z golim mečem terdil si pravico;
Koga si iz milosti pokopal?
Komu stegnil si v pomoč desnico?
Razžaljenje maščeval kervavo,
Dvomb jezero polnil si viharno,
Luč resnice si gasil nemarno,
Med zločini dvigal grešno glavo.“

„Spričaj, kaj si storil ti za žíve,
Kaj za duše mertvih bratov svojih?
Lej! na vagi tvoje sodbe krive,
Kako pada vaga v rokah mojih!
Rod zločinov slul ne bo na veke,
S korenino vred ga bom iztrebil,
V večno noč med jok in stok telébil —
Preč od mene, v tok žveplene reke!“

Fr. Cegnar.

Popravek. V poslednjem listu „Novic“ na strani 378 je bil po pomoti postavljen nadpis: „Zgodovinske drobtinice“ itd. namesti nadpisa: „Še enkrat o denaru *Adnamat.*“ Vred.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**